

طراحی مهد کودک با رویکرد افزایش خلاقیت در کودکان

علی دربان^۱، میناجوادنیا^۲

^۱ کارشناس معماری دانشگاه آزاد واحد مسجد سلیمان.

^۲ مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.

نام نویسنده مسئول:

علی دربان

چکیده

هدف این مقاله تبیین نقش طراحی مهد کودک در افزایش خلاقیت کودکان ۳ تا ۶ ساله در شهر کرد است. به همین منظور برخی ویژگی های سامانه معماری و نقش آن در افزایش خلاقیت کودکان بررسی شده است. مطالعات انجام شده بیانگر آن است که می توان فضای مهد کودک را به گونه ای طراحی کرد که انگیزش کودک ارتقا یافته، قدرت تخیل و کنجکاوی او افزایش یابد و به پرورش خلاقیت کودک منجر می شود. مطالعه عوامل شناختی کودکان با آزمون نگرش سنجی مربیان کودک صورت گرفته است. روش نمونه گیری، بصورت خوشه ای تصادفی و حجم نمونه ۹۰ و عوامل تاثیر گذار بر خلاقیت کودکان از روش تحلیل عاملی، نفر است. و از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است استخراج و بر اساس تحلیل ها، مدلی خطی طرح ریزی گردیده است. سپس رابطه و میزان تاثیر عوامل بر یکدیگر به روش تحلیل مسیر، به دست آمده است. یافته های پژوهش نشان می دهند: تحریک کنندگی محیط طبیعی بر سه عامل کنجکاوی، بازی مشارکت و خیال پردازی تاثیر مثبت و معنا دار دارد. تاثیر انعطاف پذیری طراحی ها در فضای مهد کودک بر کنجکاوی و خیال پردازی کودکان مثبت و معنا دار است. ایده های معمارانه برای طراحی فضای مهد کودک ها در جهت ارتقا انگیزش و خلاقیت کودکان از جمله: تغییر پذیری فضا و اجرای آن، تداخل فضاهای باز و بسته، تنوع پذیری و بازسازی عناصر محرک طبیعی مانند نور و آب و گیاهان در افزایش خلاقیت کودکان موثرند.

واژگان کلیدی: کودکان، طراحی معماری، خلاقیت، مهد کودک.

مقدمه

آغاز پرورش بسیاری از توانایی های انسان در دوران کودکی است، آغاز پرورش قدرت تخیل و خلاقیت نیز در دوره کودکی شکل می گیرد، و منبع خلاقیت را باید در تجربیات دوره کودکی فرد یافت. از این رو لازم است تا در مراحل آغازین رشد کودک، پرورش خلاقیت او مورد توجه قرار گیرد. پژوهشگران در سال های اخیر، از میان عوامل متعدد تاثیرگذار در رشد خلاقیت کودک، تحقیقات بسیاری شیوه های آموزشی، جنبه های عاطفی-شناختی کودکان و نیز مسائل تربیتی را مورد بررسی قرار داده اند، اما تاثیر طراحی فضای معماری در پرورش خلاقیت کمتر مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر، فرایند رشد کودک در سال های اولیه زندگی، متأثر از عوامل بسیاری است که نه تنها در برگیرنده روش های تربیت کودک و نحوه نگرش خانواده و اجتماع است، بلکه ویژگی های ساختاری فضای فعالیت کودک را نیز شامل می گردد. فضای مهد کودک باید با نوع فعالیت کودکان در گروه های سنی مختلف سازگار باشد. طراحی مهد کودک متناسب با شرایط کودکان از طریق به کارگیری ضوابط طراحی منطبق با شرایط جسمی و روانی آنان امکان پذیر است. و طراحی فضاهای ویژه کودکان مانند مهدکودک ها از آن جهت اهمیت دارد که در سنین ۳ تا ۶ سالگی تخیل کودک جنبه عملی پیدا می کند (ریاحی ۱۳۹۰).

در طول این سال ها، کودک از محیط تاثیر بیشتری می گیرد، حال آنکه فضاهای مذکور در ایران، مناسب کودکان طراحی نشده است. بیشتر مهدکودک ها در فضاهای مسکونی و حتی آپارتمان ها قرار دارند که با نقاشی و رنگ آمیزی، ظاهراً به محیطی کودکانه تبدیل شده اند. هدف از پژوهش حاضر، تدبیر ایده های طراحی مبتنی بر تنوع در مهدکودک ها تا با به کارگیری ایده های حاصل در ، فضاهای کمک آموزشی کودکان ۳ تا ۶ ساله با رویکرد ارتقا خلاقیت آنان است طراحی فضاهای مخصوص کودکان، انگیزش کودک برای بازی ارتقا باید قدرت تخیل و کنجکاوی او افزایش یابد و خلاقیت او پرورش پیدا کند. در این راستا، ادبیات تحقیق نشان می دهد کنجکاوی، بازی و خیال پردازی کودکان در ارتقای خلاقیت آنان موثر است. بر اساس پژوهش ها، خلاقیت کودکان به قدرت خیال پردازی آنان بستگی دارد و بهترین زمان پیشرفت برای خلاقیت و تخیل در سنین ۲ تا ۱۰ سالگی است. (کرپنر، ۲۰۱۲)

تحقیق در ارتباط میان بازی و شوخی و انگیزش خلاقیت در کودکان پیش دبستانی نشان می دهد انگیزش خلاقیت در آن ها با میزان بازی آنان رابطه مستقیم دارد، زیرا تحرک در سن پیش از دبستان، اولین راه فعالیت، بیان، یادگیری و پیشرفت است (بالک، ۲۰۱۴). بازی چندین عملکرد دارد و علاوه بر تقویت مهارت های کودک، به خیال پردازی او کمک می کند. (الکساندر، ۲۰۱۵). علاوه بر آن، بازی امکان مشارکت در فعالیت های گروهی را نیز فراهم می آورد. محققان تاثیر کار گروهی را بر رشد فرایند خلاقیت بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند که خلاقیت افراد در همکاری با یکدیگر به دلیل تاثیر متقابل ایده ها برهم شکوفا می شود. (پائوس، ۲۰۱۱). تحقیقات دیگر نشان می دهند کنجکاوی فرد در فرایند خلاقیت موثر است و افراد خلاق معمولاً کنجکاوند اما کدام عوامل در طراحی فضای مهدکودک می توانند به ارتقا خیال پردازی، بازی و کنجکاوی کودک منجر می شوند و از این طریق خلاقیت او را افزایش می دهند؟

پژوهش های گوناگون درباره تاثیر محیط کالبدی بر ارتقای خلاقیت نشان می دهد برخی فاکتورهای محیطی در افزایش روند رشد خلاقیت موثرند، این فاکتور ها عبارتند از:

-عوامل طبیعی محیط: ایجاد منظره در محیط طبیعی به رشد خلاقیت کمک می کند (مک کوپایوانز، ۲۰۱۲)

حتی وجود گیاهان در فضای داخلی بر خلیات و فرایند خلاقیت تاثیر می گذارد. (شیباتا و سوزوکی، ۲۰۱۴)

-شکل و وسعت فضاها: شکل و اندازه فضاها می تواند زمینه ساز تجمع افراد شود و گروه هایی برای تعاملات و روابط اجتماعی پدید آورد. میزان و نوع ارتباطات گروهی در روند خلاقیت تاثیر مثبت دارد. پس طراحی فضا (از نظر شکل، اندازه و عملکرد) به طوری که میزان ارتباطات را افزایش دهد و بر کیفیت این تعاملات تاثیر مثبت داشته باشد، بر رشد خلاقیت نیز تاثیر گذار است (هورنر، ۲۰۱۴)

استفاده از آثار کودکان: و همچنین آثار هنرمندان برجسته در تزئین فضا و ایجاد فضایی که امکان رها کردن کار (اثر، کودک) را از روزی به روز دیگر فراهم کند، نیز در روند رشد خلاقیت کودک تاثیر مثبت دارد (ادواردز، اسپرینگیت، ۲۰۱۵)

مطالعه حاضر با توجه به پیشینه مذکور تاثیر دو فاکتور تحریک کنندگی عناصر طبیعی محیط (گیاهان، نور و آب) و انعطاف پذیری طراحی مهد کودک را در ارتقا خلاقیت کودکان مورد بررسی قرار می دهد، نتایج تحقیق نشان داد عناصر محرک طبیعی و انعطاف پذیری عملکردها، کنجکاوی و انگیزش کودک برای بازی و مشارکت در کار های گروهی را افزایش می دهد و زمینه را برای خیال پردازی او فراهم می کند (شفایی، ۱۳۹۴: ۱۰۴)

در راستای مطالب فوق، فعالیت به عنوان عامل اصلی رشد و یادگیری کودک فرآیندی است که در ارتباط با فضا و محیط کودک رشد همه جانبه او را موجب می گردد. فعالیت های اصلی کودک در مراکز پیش دبستانی خوابیدن، غذا خوردن و بازی کردن است. ابتدا فعالیت او فقط خوابیدن است و تنها وقفه های کوتاهی برای غذا خوردن وجود دارد. به تدریج همراه با رشد کودک (بین ۲ تا ۳ سالگی) نیاز او به خوابیدن کاهش می یابد، تعداد دفعات غذا خوردن کمتر و وقت بازی اضافه می شود، تا زمانی که آموزش رسمی آغاز می گردد. می توان نتیجه گرفت که رشد

کودک در دو مرحله ی کاملاً مجزا شامل قبل از سه سالگی و بعد از سه سالگی به وقوع می پیوندد. بنابراین فضای مهد کودک باید با نوع فعالیت کودکان در گروه های سنی مختلف سازگار باشد. طراحی مهد کودک متناسب با شرایط کودکان از طریق به کارگیری ضوابط طراحی منطبق با شرایط جسمی و روانی آنان امکان پذیر است (طالبی، ۱۳۹۳: ۱۲)

-اطلاعات اساسی مربوط به کودکان

طراحی مهدکودک منطبق با شرایط کودکان به طور قطع بستگی به شناخت کافی از ویژگی های رشد آنان دارد. خصوصیات جسمی و روانی کودکان در مراحل مختلف رشد اساس برنامه ریزی فضا و طراحی برای آنان است. تصور های کلی از اندازه های بدن کودکان در سنین متفاوت برای تصمیم گیری در مورد تعداد کودکانی که می توانند در یک فضا استراحت کنند، مثل اندازه میزو صندلی، ارتفاع مناسب دستگیره در ها، کمد های اسباب بازی، دستشویی ها، شیر ها و... ضروری است. اگر فضا و عناصر آن متناسب با اندازه های بدن کودکان باشد، آنها به سادگی می توانند از فضاها و وسایل مربوط به خود استفاده کنند. شناخت ویژگیهای رشد ذهنی، عاطفی و اجتماعی، جهت دستیابی به نوع فعالیت هاو بازی های کودکان مفید است. در این فصل، اطلاعات اساسی مربوط به ابعاد بدن کودکان ایرانی، ویژگی های رشد کودکان در گروه های شیر خوار، نوپا و نوباوه و نیز نوع فعالیت هاو بازی های آنان ارائه گردیده است (ریاحی، ۱۳۹۰)

-اصول مکان یابی مهدکودک

اصولاً مکان مناسب برای استقرار فعالیت های مختلف شهری در طرحهای تفصیلی شهرها مشخص می گردد. در مواردی که شهر فاقد طرح تفصیلی مصوب باشد، مکان مناسب برای استقرار مهد کودک می تواند با رعایت سه اصل اساسی شامل سازگاری، مطلوبیت و ظرفیت انتخاب گردد. سازگاری به معنی هماهنگی و همخوانی نوع کاربری با فعالیت های همجوار، مطلوبیت به معنی مناسبت مکان برای استقرار مهدکودک و ظرفیت به معنی مناسب بودن مکان با توجه به نیازهای جمعیتی منطقه است. در این فصل، اصول مربوط به مکانیابی مهدکودک تشریح گردیده است. مکانی که برای مهدکودک در نظر گرفته می شود باید دارای شرایط آسایش، ایمنی و بهداشتی برای استفاده کنندگان باشد. کاربری های همجوار با مهدکودک نباید دارای آلودگی های صوتی، محیطی و هوایی باشند. (قاضی زاده، ۱۳۹۲: ۲۵)

-کاربری های سازگار با مهدکودک

کاربری های سازگار با مهدکودک عبارتند از: فضای مسکونی، پارک، فضای سبز، مراکز فرهنگی و تفریحی. توضیح این که همجواری ساختمان های بلند مسکونی با مهدکودک باید از لحاظ آثار سوء آن، مانند ایجاد سایه و تاثیر آن در جریان باد مورد توجه قرار گیرد (قاضی زاده، ۱۳۹۲)

-مطلوبیت مکان مهدکودک باید با توجه به شرایط محیطی محل، چگونگی دستیابی به فضای مهد کودک انتخاب گردد .

-شرایط محیطی

شاخص های محیطی که به عنوان عوامل موثر در تعیین مکان مهدکودک باید در نظر گرفته شوند عبارتند از: (الف) توپوگرافی (ب) شرایط اقلیمی (ج) وضعیت طبیعی. مکان مهد کودک با توجه به توپوگرافی شهر باید به نحوی انتخاب گردد که کمترین شیب و ناهمواری را داشته باشد مهدکودک نباید در محل های پست و سیل گیر، در کنار مسیل ها و رودخانه های فصلی و دایمی، در حریم گسل های زلزله و در محل ریزش کوه و بهمن قرار میگیرد. (ویکری، ۲۰۱۵)

-شرایط اقلیمی

شرایط اقلیمی در انتخاب مکان مهدکودک تاثیر بسزایی دارد. باد و تابش آفتاب مهم ترین عوامل اقلیمی موثر در مکانیابی مهدکودک است. نحوه استقرار ساختمان در ارتباط با جریان هوا باید به نحوی باشد که اثر بادهای مزاحم کاهش یافته و برخورداری از بادهای مناسب و مطلوب امکان پذیر گردد به طوری که حرکت هوا به داخل ساختمان و برخورداری از تهویه طبیعی میسر باشد. ساختمان مهدکودک در ارتباط با تابش آفتاب باید به گونه ای مستقر گردد که تابش آفتاب در زمستان و تابستان در فضاهای آن متناسب با شرایط اقلیمی محل به شکل مطلوب صورت گیرد. محل استقرار مهدکودک در ارتباط با جهت و زاویه تابش آفتاب باید به نحوی باشد که فضاها از نور مناسب برخوردار باشند. (ویکری، دیویداس، ۲۰۱۵)

-چگونگی دستیابی به فضای مهدکودک

مهدکودک باید در مکان مناسبی احداث شود که امکان رفت و آمد وسایل نقلیه (به خصوص وسایل نقلیه امدادی) مانند آمبولانس و ماشین های آتش نشانی به سهولت فراهم گردد، به گونه ای که بدون هیچ مانعی بتوانند به ارائه خدمات بپردازند. ورود به مهدکودک باید بدون ارتباط مستقیم با خیابان های اصلی، چهارراه ها و میدان ها امکان پذیر باشد. بیشینه شعاع دسترسی مهد کودک ۵۰۰ متر (۱۰ دقیقه پیاده روی) است (ویکری، دیویداس، ۲۰۱۵)

-ترتیب فضاهای مهدکودک

عقیده ی بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت بر این است که شخصیت هر انسان در ۶ سال اولیه زندگی او شکل می گیرد. فرایند رشد کودک در سال های اولیه زندگی متأثر از عوامل متعددی است که نه تنها در برگیرنده ی روش های تربیت کودک و نحوه نگرش خانواده و اجتماع است، بلکه ویژگی های ساختاری فضای فعالیت کودک را نیز شامل می گردد. طراحی مهدکودک به عنوان فضای فعالیت کودکان دارای اهمیت بسیار است و باید دارای شرایط مطلوب برای رشد فیزیکی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی کودکان باشد. فعالیت به عنوان عامل اصلی رشد و یادگیری کودک، فرایندی است که در ارتباط با فضا و محیط کودک، رشد همه جانبه ی او را موجب می گردد. برنامه های مهدکودک تابع فرایند رشد کودک بوده و برای کودکان زیر سه سال شامل یک وجه اصلی، یعنی نگهداری است و تأکید بر روی خواب کافی، تغذیه مناسب، بهداشت کافی و مراقبت در برابر خطرهاست. از سه سالگی تا سن ورود به دبستان که کودکان از تحرک بیشتری برخوردارند تأکید بر رشد فیزیکی، ذهنی و اجتماعی است. اگرچه نگهداری، تغذیه و بهداشت هنوز اهمیت خود را دارا می باشد. فضای مهد کودک باید با نوع فعالیت کودکان و نیز ویژگی های جسمی و روانی آنان در گروه های سنی مختلف سازگار باشد. نیاز به فضا در مورد کودکانی که هنوز نشستن، خزیدن یا راه رفتن را یاد نگرفته اند کاملاً متفاوت با کودک پنج ساله ی پرنرزی است که می خواهد بپرد، بازی کند و بالا برود. اعمال کودک تصادفی است. او در یک لحظه، درحالی که مشغول فعالیت پر تحرک در فضای بزرگ است، تصمیم می گیرد به فعالیت ظریف در فضای کوچک روی آورد. بنابراین مهدکودک احتیاج به فضاهای بزرگ و کوچک دارد. ارتباط فضاهای کوچک و بزرگ تغییر فعالیت ها را برای کودک به راحتی امکان پذیر می سازد. طراحی تجهیزات نیز متأثر از شرایط جسمی و روانی کودکان در گروه های سنی مختلف است و متناسب با شرایط آنان انجام می پذیرد.

-فضاهای اصلی مهدکودک

به طور کلی فضاهای اصلی در هر مهدکودک به شرح زیر است: الف- فضای ورودی شامل: فضاهای انتظار، اداری، پذیرش. ب- بخش های کودکان شامل: فضاهای مربوط به بازی، ج- فضاهای مشترک شامل: سالن چند منظوره و فضاهای ارتباطی د- فضاهای خدماتی و تاسیساتی شامل: آشپزخانه و انباری و موتورخانه (طالبی، ۱۳۹۳: ۶۳)

روش تحقیق

جامعه آماری پژوهش را کودکان ۳ تا ۶ ساله در شهر کرد تشکیل میدهند. مطالعه کودکان در این بررسی به دلیل ویژگی های خاص ادراکی و بیانی آنان، از طریق نگرش- سنجی مربیان کودک صورت گرفت. از این رو ۳۰ مربی کودک، (به روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی)، در شهر کرد نگرش سنجی شدند. از آن جا که پرسش نامه استاندارد در این زمینه وجود نداشت، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد و روایی و پایایی آن مورد بررسی قرار گرفت. سپس متغیرهای موثر در تحقیق با تحلیل عاملی، معلوم شدند و نامگذاری گردیدند و روابط عوامل مذکور به شکل مدل خطی تبیین شد. تحقیق داده های پژوهش (عوامل) در مدل مفروض، با روش تحلیل مسیر صورت گرفت، به این ترتیب که با بهره گیری از نرم افزار (ایموس ۱۶) میزان رابطه مستقیم و غیر مستقیم متغیرها به دست آمد و مدل اصلاح شد. برای اطمینان از درستی مدل، آزمون های برازندگی مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت بر اساس مدل اصلاحی، تأثیر عوامل معمارانه موثر بر خیال پردازی، بازی و کنجکاوی کودکان بررسی شد و از آن ایده های طراحی استنتاج گردید.

"عوامل مؤثر بر خلاقیت به دودسته تقسیم می شوند:

عوامل فردی یا درونی

عوامل بیرونی یا محیطی

عوامل درونی آن دسته از عواملی است که از ویژگی های فردی و شخصیت سرچشمه می گیرد مانند: هوش، ساختار شخصیتی فرد، وراثت، خود پندار مثبت یا منفی، توانایی های شناختی و مهارت های حرکتی.

عوامل بیرونی مربوط به موقعیت های فرد در ارتباط با دیگران و محیط است شامل: خانواده، تعلیم و تربیت، فضای فیزیکی، ساختار آموزشی و عوامل اجتماعی و اقتصادی می باشد.

ما به عنوان خالق فضا تأثیر زیادی بر فضای فیزیکی خواهیم داشت. لازم به ذکر است که فضای فیزیکی می تواند ایده برانگیزد و متنوع باشد و در رشد خلاقیت بسیار اثر گذارد. (عظمی، ۱۳۸۶)

بحث و نتیجه گیری

براساس مدل پژوهش، می توان رابطه متغیر هارا به صورت توصیفی بیان کرد. در مقاله حاضر شود ۴ رابطه تبیین و تحلیل میشود که به ترتیب به آن ها می پردازیم:

۱- تحریک کنندگی عناصر طبیعی در طراحی مهد کودک بر کنجکاوی موثر است

بر اساس نتایج تحقیق می توان نتیجه گرفت، تحریک کنندگی عناصر طبیعی بر کنجکاوی در سطح ۹۹ درصدی اطمینان موثر و معنادار است. کنجکاوی، با میل به دانستن و ایجاد سوال برای کودک همراه است. وجود اختلاف در شکل ظاهری عناصر طبیعی (آب، نور، گیاه و مانند آن) و امکان به کارگیری آن ها به شیوه های گوناگون که آن را تنوع پذیری عناصر طبیعی می نامیم، می تواند برای ذهن جستجو گر کودک ایجاد سوال کند و زمینه کنجکاوی او را فراهم نماید. چنان که از پیشینه تحقیق آوردیم، مرحله کنجکاوی یکی از مراحل فرایند خلاقیت به شمار می آید (تمدوگون، ۱۵: ۲۰۱۳) از این رو ویژگی تنوع پذیری عناصر طبیعی در ارتقا خلاقیت کودک موثر است. برای مثال گیاهان با شکل، رنگ و اندازه گل و برگ گوناگون در فصول مختلف تنوع فضا کمک می کنند یا وجود رنگ های گوناگون طیف نور یا بهره گیری از شیشه های رنگی و یا ایجاد حوض، فواره، آبشار و آکواریوم، برای تنوع فضا موثر است و می توان در طراحی فضای مهد کودک و سایر فضاهای ویژه کودکان، از تفاوت ها و تنوع هایی که عناصر طبیعی پدید آورده اند، سود جست.

۲- تحریک کنندگی عناصر طبیعی در طراحی مهد کودک بر بازی- مشارکت موثر است.

بر اساس نتایج تحقیق می توان دریافت تحریک کنندگی عناصر طبیعی بر بازی - مشارکت در سطح ۹۵ درصد اطمینان موثر و معنادار است. امکان بازی با آب، کاشت گیاه توسط خود کودک، بازی با نور و سایه، بازی با شن و مانند آن که از آن با عنوان قابلیت بازی سازی عناصر طبیعی یاد می کنیم، علاوه بر آنکه در ارتقا انگیزش و آزاد سازی هیجانات کودک موثر است، بستر مناسبی برای مشارکت کودک در فعالیت های گروهی بشمار می آید. مطابق ادبیات موضوع، بازی به خیال پردازی کمک میکند (الکساندر، ۱۵: ۲۰۱۵) و قدرت خلاقیت کودک نیز به خیال پردازی آنان بستگی دارد (کریپنر، ۱۲: ۲۰۱۶)

مشارکت کودک در فعالیت های گروهی نیز در رشد خلاقیت او موثر است (پائولوس، ۱۰: ۲۰۱۳) بنابراین می توان از، قابلیت بازی سازی عناصر طبیعی برای ارتقا خلاقیت کودک بهره گرفت. برای مثال می توان در طراحی مهد کودک ها با ایجاد فضای امن و مناسب جهت بازی با مواد طبیعی مانند: شن، خاک و آب و یا فضایی برای کاشت گیاهان توسط کودک، زمینه بازی و مشارکت او را در بازی های گروهی فراهم کرد.

۳- تحریک کنندگی عناصر طبیعی در طراحی مهد کودک بر خیال پردازی موثر است.

بر اساس نتایج تحقیق می توان نتیجه گرفت، تحریک کنندگی عناصر طبیعی بر خیال پردازی در سطح ۹۵ درصد اطمینان موثر و معنادار است. برخی عناصر طبیعی به دلیل برخورداری از رنگ و شکل گوناگون و نیز تغییرات ظاهری در شرایط مختلف، که آن را ویژگی تغییر پذیری عناصر طبیعی می نامیم، می تواند به ارتقا انگیزش کودک برای خیال مردازی منجر شود. انسان به طور فطری به عناصر طبیعی علاقه مند است. بسیاری از رویاهای انسان از تداعی تصاویر ذهنی در مورد طبیعت شکل گرفته است (مانند رویای پرواز یا دیدن پرواز پرندگان) و چون نیروی ثبت تصاویر ذهنی، خیال است. بنابراین عناصر طبیعی می توانند در خیال پردازی موثر باشند. تعبیر پذیری عناصر طبیعی موجب تعدد و تنوع تصاویر ذهنی شده، خیال پردازی را تقویت می کند. مطابق ادبیات موضوع خیال پردازی از ارکان خلاقیت به شمار می آید (کریپنر، ۱۲: ۲۰۱۵). بنابراین تغییر پذیری عناصر طبیعی می تواند به رشد خلاقیت کودک کمک کند.

۴- انعطاف پذیری در طراحی مهد کودک بر کنجکاوی موثر است:

بر اساس نتایج تحقیق نشان می دهد، تاثیر انعطاف پذیری عملکردها بر کنجکاوی در سطح ۹۵ درصد اطمینان قرار دارد. و معنادار است. منظور از انعطاف پذیری عملکردها آن است که امکان بهره گیری از یک فضا در زمان های متفاوت، برای عملکرد های گوناگون وجود داشته باشد. برای مثال یک فضا در زمان های گوناگون (با اندکی تغییرات) برای عملکردهای قصه خوانی، نقاشی، بازی و مانند آن به کار رود. معنای دیگر انعطاف پذیری عملکردهای آن است که در یک فضا چند عملکرد مختلف در کنار هم در یک زمان امکان حضور داشته باشند. برای مثال در گوشه ای از یک فضا امکان نقاشی و در گوشه دیگری از همان فضا امکان قصه خوانی یا بازی وجود داشته باشد. هدف از این کار ایجاد (آزادی انتخاب) برای کودکان است. می توان برای انعطاف پذیر کردن فضاها در زمان های گوناگون و مطابق برنامه های آموزشی، ویژگی مذکور را ویژگی ((تغییر پذیری فضا و اجزای آن)) می نامیم. لازم به توضیح است که ویژگی تغییر پذیری فضاها به صفت ((بدیع بودن)) آن ملزم است، زیرا اگر تنوع و تغییرات فضاهای تغییرپذیر را به گونه ای طراحی کرده که تغییرات آن تکراری نباشد. لازمه این طراحی آن است که کودک بتواند فضا را تغییر دهد و در جریان بازی تغییر فضا، خیال پردازی کند. پیشینه تحقیق نیز نشان می دهد بهره گیری از آثار کودکان در ارتقاء انگیزش آنان موثر است و بر خلاقیت آنان تاثیر مثبت دارد (ادواردز و اسپرینگیت، ۱۵: ۲۰۱۵)

محدودیت های پژوهش

در هر پژوهشی، به موازات دستاورد های تحقیق، محدودیت های نیز وجود دارد.

مداخله گرهایی که محدودیت تحقیق حاضر را رقم می زنند، عبارتند از :

- ۱- جنسیت کودکان: در مهد کودک ها، دو گروه کودکان دختر و پسر، حضور دارند. اما آزمون نگرش سنجی مربیان به تفکیک جنسیت کودکان انجام نشده است. درحالی که ممکن است میزان تاثیر ویژگی های بدست آمده از تحقیق حاضر، در جنس دختر یا پسر متفاوت باشد.
- ۲- در پژوهش حاضر، شیوه اجرای پرسشنامه ها نیز میتواند یکی از محدودیت های تحقیق باشد. همکاری کامل نداشتن پاسخ دهندگان، محدودیت های زمان و احتمال بی حوصله و بی دقت خواندن سئوالات موجب می شود تا پاسخ ها به طور دقیق، معرف نگرش پاسخ دهنده نباشد .
- ۳- عوامل بسیاری در خلاقیت کودکان موثرند، ازجمله: ویژگی ها شخصیتی کودک، عوامل عاطفی (در خانواده یا مهد کودک) تکنیک های آموزشی، رابطه مربی و کودک، امنیت کودک در مهد کودک.

پیشنهادهای

می توان برای ارتقای تحقیق، پیشنهادهای زیر را در نظر گرفت:

- ۱- پژوهش های دیگر با حوزه تحقیق بزرگتر به بررسی نقش جنسیت کودکان در تاثیر پذیری از فضای مهد کودک با رویکرد ارتقاء خلاقیت پردازد .
- ۲- به دلیل تعمیم پذیری روش تحقیق، می توان سایر فضاهای آموزشی مانند دبستان را نیز مطالعه و بررسی کرد، به نظر می رسد میتوان با لحاظ کردن گام های تحقیق، سایر فضاها با کاربری غیر آموزشی مانند مسکن، درمانگاه، فضا های بازی در عرصه های مسکونی و مانند آن را نیز با رویکرد ارتقاء خلاقیت کودک مورد مطالعه قرار داد .
- ۳- پیشنهاد می شود برای بهره برداری بهتر از دستاورد های تحقیق، برنامه های ویژه ای برای آموزش مربیان مهد کودک در نظر گرفته شود تا مربیان بتوانند از قابلیت ها و پتانسیل های موجود در فضا برای ارتقای کنجکاوی، مشارکت و بازی کودک بهره گیرند و در ارتقای خلاقیت کودک موثر باشند.

منابع و مراجع

- [۱] ریاحی، غلامحسین ۱۳۳۱. رمز و راز دنیای کودک، چاپ اول، تهران، نشر اشراقیه
- [۲] شفایی، مینو ۱۳۹۴. ایده های طراحی مهدکودک ها با رویکرد ارتقا خلاقیت کودکان در ایران. پایان نامه دکتری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران. .
- [۳] قاضی زاده، بهرام ۱۳۹۲. اصول و معیارهای طراحی فضاهای آموزشی و پرورشی، سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور، تهران، ب ی تا. .
- [۴] ویکری، دیویداس طراحی مهد کودک با امکانات موجود، ترجمه ژاله طالبی، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، تهران
- [۵] لیکونا، توماس ۲۰۱۴، روانشناسی رشد، چگونه فرزندان خوب تربیت کنیم، ترجمه مهدی قراچه داغی، روشنگران تهران.
- [۶] استاندارد ایران ۴۰۷۵. وسایل بازی کودکان انواع تاب، موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، تهران،
- [۷] استاندارد ایران ۴۲۷۸. وسایل بازی کودکان انواع چرخ و فلک، موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران،
- [۸] استاندارد ایران ۴۲۷۹. تهران. وسایل بازی کودکان انواع سرسره، موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، تهران،
- [۹] رازجویان، محمود ۱۳۹۴. آسایش به وسیله معماری همساز با اقلیم، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- [۱۰] مرتضوی، شهرناز ۱۳۹۴. روانشناسی محیط، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- [۱۱] موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران ۱۳۹۳. آیین کار اصول مکان یابی و طراحی مهدکودک
- [۱۲] یونسکو طراحی فضای بازی کودکان. ترجمه ژاله طالبی، انتشارات سازمان بهزیستی و دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ۱۳۹۳.
- [13] Unesco. "Design Idea For Play Spaces For Three To Six Year Old, 1987-
- [14] Erhkson, E. "Childhood and Society", 1963 -
- [15] Ulric, R. S. (2001) Effects of healthcare environmental design on medical outcomes. In A. Dalani (Ed.), Design and health: The therapeutic benefits of design, Sweden: Swedish Building Council
- [16] Barnmiljoradect: "Ute Finns Mycket Att Gora", Norstedts, inc, New York, Hagerstown, 1987
- [17] Aronone, Marilyn P. (2003), "using instructional design strategies to Foster curiosity" Eric Clearinghouse on information and technology Syracuse University
- [18] Balke E, (1997) "play and the Arts: in importance of "unimportant" childhood education, vol. 73, No 6
- [19] Edwards C P, SPRINGATE k w, 1995 "Encourageing creativity in early childhood classrooms" Eric Digest, office of educational research and improvement Washington DC
- [20] Edwards C P, SPRINGATE k w, 1995 "Encourageing creativity in early childhood classrooms" Eric Digest, office of educational research and improvement Washington DC
- [21] Hornecker, Eva (2005) "space and place -setting is Sage of social interaction" University of Sussex
- [22] Krippner, s (1999) "dreams and creativity" encyclopedia of creativity, vol 1, San Diego -Furnham, A & Bachtiar, V, personality and intelligence as predictors of creativity, personality and individual difference, 45, 613-617, 2008
- [23] Abu Ghazze, T. (2003) "childrens use of the street as playground in ABU-NAS-EIR, Jordan environment and behaviour, (30) 799-831
- [24] Pia, Christian and Margaret O'Brien (2003); children in the city, home, Neighbourhood and community RoutledgeFalmer
- [25] Pia, Christian and Margaret O'Brien (2003); children in the city, home, Neighbourhood and community RoutledgeFalmer
- [26] Zheng, wei, the impact of organisational culture and structure and strategy of knowledge management effectiveness and organisational effectiveness, University of Minnesota, 2005